

II. SŇATEČNOST

V průběhu roku 2010 uzavřeli obyvatelé České republiky celkem 46 746 manželství, o 1,1 tis. méně než v roce předcházejícím. Bylo tak znovu překonáno dosažené historické minimum. Dále poklesla intenzita sňatečnosti (u svobodných i rozvedených osob), i když méně než v předešlých dvou letech.

Ve většině svatebních obřadů jde pro snoubence, ať už ženicha nebo nevěstu, o první sňatek. Na sňatky prvního pořadí připadá u mužů i u žen v posledních letech 73-75 % celkového počtu uzavřených manželství. V roce 2010 uzavřelo první manželství 34,4 tis. svobodných mužů a 34,7 tis. svobodných žen. Do manželství druhého či ještě vyššího pořadí vstoupilo 12,3 tis. mužů a 12,0 tis. žen. Téměř neměnná přitom zůstává struktura jednotlivých pořadí mezi opakovanými sňatky: druhé sňatky tvoří zhruba 84 %, třetí 13 %, čtvrté a další sňatky 2 % sňatků vyššího pořadí.

Ve srovnání s rokem 2009 ubylo sňatků ve všech sledovaných pořadích (první, druhé, třetí a vyšší), a to jak na straně ženichů, tak na straně nevěst. Opět relativně více poklesl počet sňatků opakovaných (vyšších pořadí) než prvních, ale v menší míře, než tomu bylo v roce 2009. V roce 2010 byl zaznamenán meziroční pokles na úrovni 1 % u prvních sňatků a o 5 % u dalších sňatků, zatímco v roce 2009 to bylo o 8, resp. 10-12 %.

Tab. II.1 Sňatky podle pořadí, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Počet sňatků celkem	52 732	51 447	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746
Sňatky první pro oba snoubence (protog.)	34 065	33 022	34 178	36 247	32 830	30 315	30 095
- podíl ze všech sňatků (%)	64,6	64,2	64,7	63,4	62,6	63,3	64,4
Sňatky opakované pro oba snoubence	8 436	8 382	8 320	9 620	9 132	8 109	7 693
- podíl ze všech sňatků (%)	16,0	16,3	15,7	16,8	17,4	16,9	16,5
Pořadí sňatku na straně ženicha							
1.	39 043	37 940	39 149	41 752	38 038	34 865	34 414
2.	11 505	11 300	11 612	13 087	12 092	10 907	10 417
3.+	2 184	2 207	2 099	2 318	2 327	2 090	1 915
Podíl prvních sňatků (%)	74,0	73,7	74,1	73,0	72,5	72,8	73,6
Pořadí sňatku na straně nevěsty							
1.	39 318	38 147	39 569	42 032	38 117	35 203	34 734
2.	11 333	11 122	11 225	12 782	12 084	10 684	10 149
3.+	2 081	2 178	2 066	2 343	2 256	1 975	1 863
Podíl prvních sňatků (%)	74,6	74,1	74,9	73,5	72,7	73,6	74,3

Z hlediska rodinného stavu panuje mezi snoubenci výrazná homogenita. Celkem 37,0 tis. (79,2 %) manželství uzavřely osoby stejného rodinného stavu. Tzv. protogamních sňatků, sňatků dvou svobodných snoubenců, bylo v roce 2010 uzavřeno 30 095, řadilo se k nim tedy 64,4 % nových manželství. Ve sledovaném období 2002-2010 se podíl protogamních sňatků příliš neměnil, udržoval se mírně pod hranicí 65 procent, z dlouhodobějšího pohledu se tento ukazatel výrazně snížil, neboť na počátku 70. let 20. století dosahoval až k 80 procentům. Sňatky vyššího pořadí uzavírají v převážné míře osoby rozvedené (v roce 2010 u mužů 95,8 %, u žen 95,2 %).

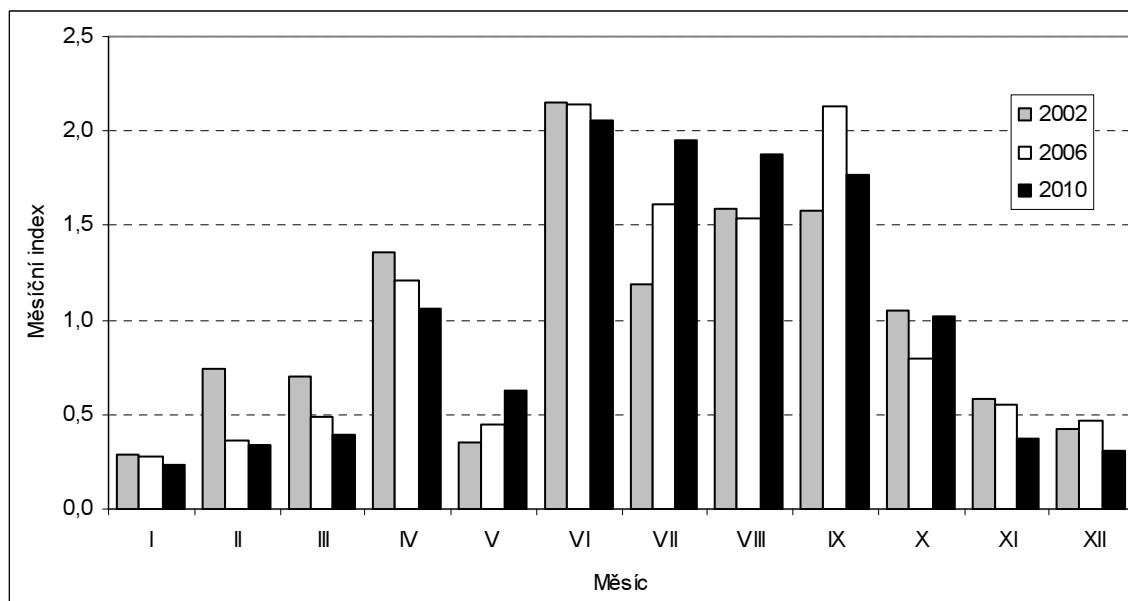
Poměrně homogenní bývají v ČR snoubenci také z hlediska svého nejvyššího dokončeného vzdělání. V roce 2010 měl ženich i nevěsta shodnou úroveň vzdělání (z těch, kde byly známy oba údaje) u 55,5 % sňatků, u dalších 38,0 % párů novomanželů byl rozdíl v úrovni vzdělání jen jednostupňový. Problémy však způsobuje skutečnost, že nejvyšší dokončené vzdělání patří od roku 2005 mezi dobrovolně poskytované položky v hlášení o sňatku, přičemž možnosti neuvedení (nezjišťování) údaje využívá rok od roku stále více snoubenců/matrikářů. V roce 2010 informace o vzdělání chyběla u 3,0 tis. ženichů a 3,2 tis. nevěst, čímž nebylo možno posoudit homogenitu vzdělání u 7,1 % sňatků. Ještě v roce 2009 tato situace nastala pouze u 2,9 % hlášení.

Nejvíce sňatků bývá tradičně uzavíráno v letních měsících. Jen na tři letní měsíce červen, červenec a srpen připadá v posledních čtyřech letech téměř polovina všech sňatků, zahrneme-li i září, pak jde o podíl 63-64 %. V roce 2010 byl nejčetnějším měsícem na oddávky červen (7 875 sňatků), následoval červenec (7 742 sňatků) a srpen (7 434 sňatků). Za nimi mírně zaostávalo září (6 774 sňatků), které bylo v předešlém roce o celou tisícovku svateb bohatší díky atraktivní číselné kombinaci 9/2009. Druhý konec žebříčku měsíců oblíbených pro uzavření manželství již několik let obsazují zimní měsíce. Pro rok 2010 skončily v pořadí leden (931), únor (1 217) a prosinec (1 235). Květen, který dlouhá léta uzavíral tuto škálu, během prvního

desetiletí 21. století výrazně posílil ve své „oblíbenosti“, i když stále patří mezi méně využívané měsíce pro uzavření manželství (z hlediska pořadí je aktuálně na 7. místě).

I když zajímavé číselné kombinace v datu svatby v roce 2010 nijak nenarušily tradiční sezónnost sňatečnosti, přeci jen se v podrobných datech opět potvrdila atraktivita těchto termínů pro snoubence. Konkrétně v neděli 10. 10. 2010 bylo zaznamenáno 393 sňatků, přestože průměrně na neděli v období 2001-2010 připadlo 9 svatebních obřadů, obdobně ve středu 20. 10. 2010 bylo uzavřeno 192 nových manželství, zatímco průměr činil 11.

Obr. II.1 Sezónnost sňatečnosti, 2002-2010

Pro kvantifikaci sezónnosti demografických procesů se používají tzv. měsíční indexy, které vypovídají, kolika násobek průměrného měsíčního počtu sňatků po přepočtu na stejně dlouhé měsíce na daný měsíc připadá. Od roku 2001 dosahuje tento index u nejčetnějších měsíců na sňatky nad dvojnásobek průměrného měsíce (s výjimkou roku 2004, kdy index července činil 1,96), v červnu 2010 to bylo 2,05. Výrazně nadprůměrná byla sňatečnost také v červenci, srpnu a září, průměrná v dubnu a říjnu. Na druhém konci leden svou četností dosáhl pouze úrovně 0,23 násobku průměrného měsíce, výrazně podprůměrný byl i prosinec, únor, listopad a březen.

Tab. II.2 Ukazatele tabulek sňatečnosti svobodných, 2002-2010

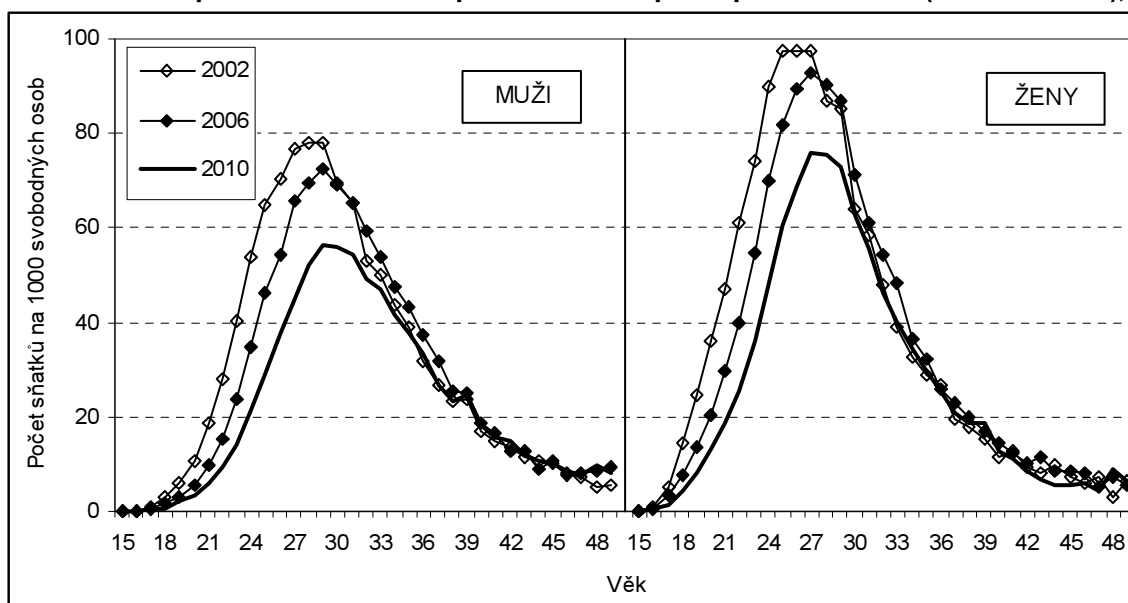
	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Podíl svobodných mužů (%) ve věku:							
25	84,9	88,9	91,0	91,3	92,5	93,9	94,5
30	57,9	63,3	66,2	66,2	70,0	73,9	75,4
35	43,3	47,1	48,8	48,0	52,8	57,1	58,5
40	37,4	40,4	41,4	40,2	45,1	49,1	50,4
45	35,0	37,8	38,6	37,0	41,9	45,6	46,9
50	33,8	36,4	37,1	35,5	40,4	43,9	45,1
Prvosňatečnost mužů (v %)	66,2	63,6	62,9	64,5	59,6	56,1	54,9
Průměrný věk mužů při 1. sňatku	29,7	30,5	31,0	31,2	31,4	32,0	32,2
Věkový medián	32,1	33,7	34,5	34,2	36,3	39,2	40,5
Podíl svobodných žen (%) ve věku:							
25	69,4	75,3	78,2	78,3	80,9	84,0	85,4
30	42,7	47,3	49,3	48,6	53,4	57,5	59,2
35	33,3	36,4	37,3	36,3	41,2	44,8	46,3
40	29,8	32,9	33,1	31,9	36,8	40,2	41,3
45	28,3	31,1	31,3	30,0	34,8	38,4	39,5
50	27,6	30,2	30,3	28,9	33,9	37,3	38,4
Prvosňatečnost žen (v %)	72,4	69,8	69,7	71,1	66,1	62,7	61,6
Průměrný věk žen při 1. sňatku	27,3	28,0	28,4	28,6	28,8	29,2	29,4
Věkový medián	28,2	29,4	29,9	29,7	30,7	32,4	33,0

Pozn.: Věkový medián udává věk, do kterého vstoupí do prvního manželství právě polovina svobodných mužů/žen.

Intenzita sňatečnosti v roce 2010 dále poklesla, i když stejně jako u absolutních počtů sňatků podstatně méně než v předcházejících dvou letech. Při zachování současné úrovně sňatečnosti svobodných (podle jednovýchodných tabulek sňatečnosti) by do 50 let věku uzavřelo sňatek 54,9 % mužů a 61,6 % žen. O jedno procento více mužů i žen by tak ve srovnání s předchozím rokem zůstalo i ve věku 50 let svobodnými (v letech 2008 a 2009 vzrostl podíl svobodných v 50 letech věku podle tabulek sňatečnosti o 3-5 %).

Vstupní charakteristikou pro výpočet jednovýchodných tabulek sňatečnosti jsou pravděpodobnosti uzavření prvního sňatku. Ty se během posledních dvou desetiletí radikálně změnily. Nejvyšší hodnoty se přesunuly do vyššího věku (z 20-22 let na počátku 90. let 20. století na aktuálních 28-30 let) a významně poklesly. Markantní pokles byl zaznamenán zejména v mladších věkových skupinách, pravděpodobnosti uzavření prvního sňatku se zde snížily zhruba na polovinu. Pokles intenzity sňatečnosti svobodných v mladších věkových skupinách (do věku nejvyšší sňatečnosti) pokračoval i v roce 2010. Ve vyšších věcích přitom sňatečnost svobodných roste jen velmi mírně. Tabulkové podíly svobodných se tak opět ve všech sledovaných věcích mírně zvýšily. Ještě například ve věku 35 let by při zachování současného charakteru prvosňatečnosti zůstávalo svobodných 58,5 % mužů a 46,3 % žen (v roce 2002 to bylo 43,3 % a 33,3 %). Vývoj sňatečnosti svobodných podle věku se odrazil i v hodnotě průměrného věku při prvním sňatku. Ta se podle výsledků tabulek sňatečnosti svobodných v období 2002-2010 zvýšila u mužů o 2,5 roku na 32,2 let a u žen o 2,1 roku na 29,4 let.

Obr. II.2 Pravděpodobnost uzavření prvního sňatku podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2002-2010

Tab. II.3 Pravděpodobnost uzavření prvního sňatku podle pohlaví a věku (na 1 000 osob), 2002-2010

Věková skupina	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Muži:							
16-19	9,6	6,6	5,0	4,6	3,8	2,9	2,8
20-24	143,0	104,9	85,9	82,3	71,5	58,7	52,7
25-29	317,6	287,8	272,5	275,8	242,8	212,5	201,7
30-34	251,7	256,2	262,3	274,3	246,4	226,8	224,8
35-39	136,4	142,3	152,5	162,5	145,0	141,6	137,4
40-44	65,4	65,1	67,3	80,2	72,6	69,6	69,0
45-49	35,0	39,9	43,4	43,9	37,8	41,1	43,5
Ženy:							
16-19	44,4	31,7	24,9	24,2	20,6	16,2	14,0
20-24	273,3	222,2	197,5	197,4	173,9	146,0	133,7
25-29	385,8	371,6	370,0	379,2	340,1	315,2	306,8
30-34	219,7	230,3	243,8	253,8	228,5	220,9	217,8
35-39	103,4	96,4	112,5	119,8	107,7	102,9	108,3
40-44	50,6	53,6	55,3	60,1	52,1	45,3	44,1
45-49	29,3	33,9	33,8	41,5	30,4	33,3	30,6

Pozn.: Údaje vychází z výsledků jednovýchodných tabulek sňatečnosti.

Nižší než v předcházejících letech byla v roce 2010 také intenzita sňatečnosti rozvedených osob, a tedy i celková úroveň opakované sňatečnosti (ovdověli se na sňatečnosti podílí jen minimálně). Úhrnná sňatečnost rozvedených se snížila o dva procentní body na 38,4 % u mužů, přičemž u nich poprvé poklesla pod hladinu 40 procent, a na 37,2 % u žen. Pouze tato část rozvedených by tak při současných mírách sňatečnosti uzavřela další sňatek, a to v průměru muži po 7,5 roku a ženy po 7,8 roku od ukončení předchozího manželství rozvodem. Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem třetím rokem stagnuje, v dlouhodobém pohledu se však zvýšila, od roku 2002 o více než jeden rok. Vliv na to má klesající míra opakované sňatečnosti krátce po rozvodu, kdy je sňatečnost rozvedených nejvyšší³, i mírně rostoucí opakovaná sňatečnost po 10 a více letech od rozvodu.

Tab. II.4 Sňatečnost rozvedených, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Úhrnná sňatečnost rozvedených (%) - muži	43,4	41,8	42,5	47,9	44,5	40,4	38,4
- ženy	42,2	40,8	40,9	46,6	44,0	38,9	37,2
Průměrná doba mezi rozvodem a sňatkem - muži	6,3	6,7	7,1	7,3	7,5	7,5	7,5
- ženy	6,4	7,0	7,4	7,5	7,8	7,9	7,8
	Míry sňatečnosti rozvedených podle doby od rozvodu						
Muži: 0-1	6,1	5,5	5,2	5,7	5,2	4,8	4,5
2-3	4,2	4,1	3,8	4,1	3,9	3,5	3,4
4-5	3,0	2,8	3,0	3,3	3,0	2,6	2,5
6-9	1,9	1,9	1,9	2,3	2,1	1,9	1,8
10-19	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8
Ženy: 0-1	6,0	5,5	4,7	5,3	5,1	4,5	4,3
2-3	3,9	3,7	3,5	4,0	3,5	3,1	3,0
4-5	3,1	2,6	2,8	3,1	2,9	2,5	2,4
6-9	1,8	1,8	2,0	2,3	2,1	1,9	1,7
10-19	0,7	0,7	0,8	1,0	1,0	0,8	0,8

Pozn.: Průměrná doba mezi rozvodem a dalším sňatkem je vypočtena z rozložení intenzit sňatečnosti rozvedených.

Počet sňatků, kdy minimálně jeden ze snoubenců je cizího státního občanství, byl v roce 2010 meziročně nižší o 45, a to 4 324. Relativní váha takto heterogenních sňatků se však mírně zvýšila (o 0,1 na 9,2 %). Ve srovnání s rokem 2009 bylo evidováno méně sňatků Čechů a cizích státních občanek (o 96 na celkem 1 707), naopak přibýlo sňatků dvou cizích státních občanů (o 22 na 214) i Češek s cizinci (o 29 na 2 403). Češky nejčastěji uzavírají manželství s občany Slovenska, Německa, Spojeného království, Ukrajiny a Spojených států. Češi zase s občankami Slovenska, Ukrajiny, Ruska, Polska a Vietnamu. Variabilita cizích státních občanů je tradičně větší u ženichů než u nevěst, když pět nejčetnějších skupin státního občanství zahrnuje u ženichů zhruba 56 procent případů, zatímco u nevěst téměř 80 procent sňatků občanů ČR a cizinců. V případě uzavření manželství dvou osob cizího státního občanství jde téměř v polovině o státní příslušníky jednoho státu, aktuálně nejčastěji o dva občany Ukrajiny (55), Ruska a Slovenska.

Tab. II.5 Sňatky podle státního občanství snoubenců, 2002-2010

	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
Sňatky alespoň s 1 cizincem	4 599	5 052	4 566	4 969	4 394	4 369	4 324
- podíl na všech sňatcích (%)	8,7	9,8	8,6	8,7	8,4	9,1	9,2
Sňatky - oba cizinci	53	72	110	184	160	192	214
Sňatky - žena ČR + cizinec	2 824	2 969	2 549	2 845	2 585	2 374	2 403
státní občanství muže: Slovensko	483	523	612	745	728	616	643
Německo	428	319	239	236	251	256	277
Spojené království	215	149	154	224	263	216	236
Sňatky - muž ČR + cizinka	1 722	2 011	1 907	1 940	1 649	1 803	1 707
státní občanství ženy: Slovensko	537	639	772	843	787	787	733
Ukrajina	488	579	444	432	305	433	370
Rusko	116	134	109	125	93	111	125

³ Intenzita sňatečnosti rozvedených se primárně odvíjí od doby uplynulé od rozvodu, věk při sňatku je až druhotnou proměnnou a výrazně souvisí s časováním prvosňatečnosti a rozvodovosti.